

Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið
Sölvhólgötu 7
101 Reykjavík

Reykjavík, 7. mars 2019

Umsögn Öryrkjabandalags Íslands (ÖBÍ) um drög að stefnu í almenningssamgöngum

Athugasemdir ÖBÍ um stefnuna í heild

Því er fagnað að fyrir liggi áætlanir um heildstæða stefnu í almenningssamgöngum, enda mikilvægt að almenningur eigi kost á að ferðast um á hagstæðan hátt í samtengdu kerfi.

Þó vantar alveg svör við því hvernig almenningssamgöngur eigi að vera raunhæfur valkostur fyrir fatlað fólk, sem þær eru ekki í dag. Íslensk löggjöf og alþjóðlegar skuldbindingar kveða þó á um fullt aðgengi fyrir fatlað fólk til jafns við aðra að almenningssamgöngum.

Skuldbindingar

Á nýliðnum árum hafa verið innleiddar ESB reglugerðir í íslenska löggjöf um almenningssamgöngur. Sammerkt með þeim eru kröfur um aukin réttindi og aðgengi fatlaðs fólks að almenningssvögnum, flugi og bátum, auk þess sem sérstök áhersla er lögð á upplýsingagjöf. Með því er reynt að uppfylla ákvæði Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SRFF), þar sem segir í 20. gr.:

States Parties shall take effective measures to ensure personal mobility with the greatest possible independence for persons with disabilities, including by: (a) Facilitating the personal mobility of persons with disabilities in the manner and at the time of their choice, and at affordable cost; [...] (c) Providing training in mobility skills to persons with disabilities and to specialist staff working with persons with disabilities.¹

¹ <http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>. Ensk útgáfa sáttmálans er notuð hér enda þykir engin fjögurra íslenskra þýðinga á honum vera nægilega góð til að vera nothæf.

Almenningsvagnar

Um mitt ár 2017 voru sett ný lög um farþegaflutninga og farmflutninga á landi, nr. 28/2017², og reglugerð nr. 475/2017³ sem fól í sér innleiðingu ESB reglugerðar nr. 181/2011 um réttindi farþega í hópþreifreiðum⁴. Með þessari gildistöku fylgja auknar kröfur á sérleyfishafa um aðgengi fyrir fatlað og hreyfihamlað fólk að hópferðabílum. Það mun fela í sér að frá 1. júní 2017, þegar lög nr. 28/2017 tóku gildi, er flutningsaðilum óheimilt að kaupa inn ný ökutæki án þess að þau séu þannig búin að aðgengi sé fyrir fatlað og hreyfihamlað fólk. Að sama skapi skal aðgengi vera tryggt fyrir fatlað og hreyfihamlað fólk við breytingar eða byggingu á miðstöðvum og biðstöðvum hópþreifreiða, sbr. 9. mgr. aðfararorða ESB reglugerðarinnar.

Réttindin gilda um aðgengi að rútum, strætisvögnum í þétt- og dreifbýli, flugrútu og akstursþjónustu fatlaðs fólks, sem er ígildi almenningsvagna fyrir það fólk sem ekki getur notað þá.

Flug

Með reglugerð um réttindi fatlaðra og hreyfihamlaðra einstaklinga sem ferðast með flugi, nr. 475/2008 öðlaðist gild reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1107/2006.⁵ Í EB reglugerðinni segir í 11. mgr. aðfararorða:

„Þegar ákvörðun er tekin um hönnun nýrra flugvalla og flugstöðva og í tengslum við umfangsmikla endurnýjun skulu framkvæmdastjórnir flugvalla, ef unnt er, taka tillit til þarfa fatlaðra og hreyfihamlaðra einstaklinga. Flugrekendur skulu á sama hátt, ef unnt er, taka tillit til slíkra þarfa þegar ákveðið er hvernig hanna eigi ný og nýlega endurnýjuð loftför.“

Bátar

Viðaukar við reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) nr. 1177/2010⁶ um réttindi farþega sem ferðast á sjó⁷ voru innleiddir hér á landi með reglugerð nr. 536/2016. Þar er kveðið á um réttindi fatlaðra eða hreyfihamlaðra einstaklinga um breytingar eða endurgreiðslur á ferð, aðstoð og svo þjálfun starfsmanna. Með innleiðingu þessara viðauka fylgir jafnframt sú ábyrgð að fylgja öðrum ákvæðum ESB reglugerðarinnar, þar sem segir m.a. í 7. mgr. aðfararorða:

„In deciding on the design of new ports and terminals, and as part of major refurbishments, the bodies responsible for those facilities should take into account the

² <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2017028.html>

³ <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/srn/nr/0474-2017>

⁴ <https://www.efta.int/sites/default/files/documents/legal-texts/eea/other-legal-documents/solr/translated-legal-acts/icelandic/i32011R0181.pdf>

⁵ <https://www.stjornartidindi.is/PdfVersions.aspx?recordId=c67b26ec-1637-4dea-ba08-549df718010b>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0001:0016:EN:PDF>

⁷ ESB reglugerðin á ekki aðeins við um réttindi farþega sem ferðast um sjó, heldur einnig vatnaleiðir innanlands. Reglugerð nr. 536/2016 virðist því þrengja réttindi farþega með rangri innleiðingu, sem gæti falið í sér skaðabótakröfu skv. EES reglum.

needs of disabled persons and persons with reduced mobility, in particular with regard to accessibility, paying particular consideration to 'design for all' requirements. Carriers should take such needs into account when deciding on the design of new and newly refurbished passenger ships in accordance with Directive 2006/87/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 laying down technical requirements for inland waterway vessels and Directive 2009/45/EC of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009 on safety rules and standards for passenger ships."

Frá innleiðingu á því að gæta að því að hanna og byggja hafnarmannvirki út frá ákvæðum algildrar hönnunar. Jafnframt á að gæta þess við breytingar og kaup á farþegabátum og ferjum að ákvæði algildrar hönnunar séu virt.

Bent er á finnska reglugerð um aðgengi að og í farþegabátum⁸ sem tók gildi 1. júlí 2017 gerir kröfu um að allir farþegabátar eigi að vera aðgengilegir fyrir alla í síðasta lagi 1. janúar 2020. Æskilegt er að sömu kröfur séu gerðar hérlendis. Þá má benda á að í finnsku reglugerðinni er að finna ítarlegar aðgengiskröfur sem þarf að uppfylla.

Upplýsingagjöf

Réttur farþega til að fá allar upplýsingar í tæka tíð og á því sniði sem þeim hentar er staðfestur í þeirri evrópsku löggjöf sem innleidd hefur verið hérlendis og vitnað er í hér að ofan, sbr. 21. mgr. aðfararorða í reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) nr. 1177/2010 um réttindi farþega sem ferðast á sjó (og vatnaleiðum innanlands):

„Passengers should be fully informed of their rights under this Regulation in formats which are accessible to everybody, so that they can effectively exercise those rights. Rights of passengers should include the receipt of information regarding the passenger service or cruise before and during the journey. All essential information provided to passengers should also be provided in formats accessible to disabled persons and persons with reduced mobility, with such accessible formats allowing passengers to access the same information using, for example, text, Braille, audio, video and/or electronic formats.”⁹

Staða mála

Möguleikar fatlaðs og hreyfihamlaðs fólks til að nýta sér almenningssamgöngur hér á landi eru afar takmarkaðir.

⁸

https://www.finlex.fi/data/normit/43362/TRAFI_159173_03_04_01_00_2017_Tillgangligheten_hos_passagera_rfartyg.pdf

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010R1177&from=EN>

Samkvæmt könnun á aðgengi strætisvagna og biðstöðva sem ÖBÍ og Strætó bs. framkvæmdu á höfuðborgarsvæðinu sumarið og haustið 2018, eru strætisvagnar flestir ágætlega aðgengilegir, en ástand biðstöðva er afar bagalegt og kemur í veg fyrir að hreyfihamlað fólk geti nýtt sér þann faramáta nema að mjög takmörkuðu leyti. Niðurstöður verður hægt að kynna sér síðar í þessum mánuði þegar lokaskýrsla verkefnisins verður gefin út.

Ástand landsbyggðarstrætisvagna og áætlunarbíla milli sveitarfélaga er verra. Enginn þessara bíla er aðgengilegur hreyfihömluðu fólki. En þó svo að þeir væru það kæmu biðstöðvar, ef biðstöðvar mætti kalla, í veg fyrir að sá faramáti sé raunhæfur valkostur fyrir hreyfihamlað fólk. Niðurstöður rannsóknar sem unnin var fyrir Vegagerðina árið 2016 voru að einungis 11 biðstöðvar af 44 væru aðgengilegar öllum.¹⁰ Ljóst er að fara þarf í mikla uppbyggingu á samgöngumiðstöðvum og biðstöðvum hérlandis.

Tvö fyrirtæki reka flugrútuþjónustu frá Reykjavík til Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar. Allir vagnar eru óaðgengilegir hreyfihömluðu fólki.

Akstursþjónusta fatlaðra sem sveitarfélögin reka býðst eingöngu innan sveitarfélaganna sjálfra, nema með sérstökum samningum. Því er ekki hægt að nýta akstursþjónustuna til að fara yfir bæjarmörk. Þó er akstursþjónustan hugsuð sem ígildi almenningsamgangna fyrir fólk sem getur ekki notað þjónustu strætó. Strætó b.s. keyrir bæði innanbæjar í mörgum sveitarfélögum og milli sveitarfélaga.

Misjafnt er eftir flugfélögum hversu auðvelt er fyrir fatlað og hreyfihamlað fólk að fljúga innanlands. Á ákveðnum flugleiðum eru vélar sem eru afar þröngar í farþegarými og ekki er hægt að koma að hjálpartækjum til að komast um borð, sem þýðir að bera þurfi hreyfihamlað fólk upp stiga og inn í vél. Það eru ekki aðstæður sem nokkur maður vill lenda í.

Farþegabátar sem eru hér í notkun eru misvel búnir til að flytja fatlað og hreyfihamlað fólk. Aðgengi þarf að bæta víða. Dæmi er um þröngt athafnarými og bilaðar lyftur. Alltof oft þarf að fara um tröppur og yfir háa þröskulda sem útheimtir að starfmenn þurfi að bera viðkomandi milli sín. Það er engin óskastaða.

Réttur farþega til að fá allar upplýsingar í tæka tíð og á því sniði sem þeim hentar er lítt virtur hérlandis og þarf að taka til gagn Gerrar endurskoðunar.

Ekki liggja fyrir upplýsingar um þjálfun starfsfólks í þjónustu við fatlaða og hreyfihamlaða farþega.

¹⁰

[http://www.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Adgengi_folks_med_fotlu_almenningsamgongur/\\$file/ADGENGI_FOLKS_MED_FOTLUN_AD_ALMENNINGSAMGONGUM_SEPT_2016.pdf](http://www.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Adgengi_folks_med_fotlu_almenningsamgongur/$file/ADGENGI_FOLKS_MED_FOTLUN_AD_ALMENNINGSAMGONGUM_SEPT_2016.pdf)

Framfylgni

Lítið hefur borið á að stjórnvöld hafi hirt um að kynna farþegum réttindi sín með fullnægjandi hætti né hafa stjórnvöld lagt kröfu á rekstraraðila að framfylgja þeim kröfum sem settar eru um aðgengi fyrir alla að almenningssamgöngum.

Samkvæmt svari samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra við fyrirspurn þingmanns Flokks fólksins á yfirstandandi þingi fer Samgöngustofa með framkvæmd laga um farþegaflutninga og framflutninga í landi, nr. 28/2017 og stjórnslufyrirmæla sem sett eru samkvæmt þeim.¹¹ Ætla má að sama eigi við um aðra löggjöf um almenningssamgöngur. Ekki er að heyra á þeim rekstraraðilum sem talað hefur verið við að þeir hafi fengið kynningu á þeim kröfum sem settar eru um aðgengi að samgöngutækjum og mannvirkjum.

Vegagerðin hefur umsjón með útboði og samningum um farþegaflutninga í landi og hefur ákveðna upplýsingaskyldu gagnvart þeim sem hyggja á þátttöku í útboði og sem samningar eru gerðir við. Krafa um aðgengi fatlaðs og hreyfihamlaðs fólks að almenningsvögnum hefur aldrei ratað í útboðsgögn eða samninga.

Ekki var gerð krafa um aðgengi fatlaðs og hreyfihamlaðs fólks að þjónustu flugrúttunnar í útboði Ísavia haustið 2017, þrátt fyrir ákvæði í lögum. Ráðherra lagði til á Alþingi að akstursþjónusta fatlaðs fólks myndi þjóna fötluðum farþegum um ferðir milli höfuðborgarsvæðisins og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar.¹²

Undirbúningur stendur yfir vegna útboðs á akstursþjónustu fatlaðs fólks á höfuðborgarsvæðinu. ÖBÍ hefur gert kröfu um ákveðnar breytingar á reglum sveitarfélaganna um akstursþjónustu fatlaðs fólks, þ.á.m. að horfið sé frá því að hún miðist eingöngu við mörk sveitarfélaga. Eigi þjónustan að vera ígildi almenningbíla, má ekki setja önnur höft á hana en strætó. Það er mismunur.

Samráðsleysi

Það er skylda stjórnvalda að viðhafa virkt samráð við samtök fatlaðs fólks um ákvarðanir sem varða hagsmuni þess, allt frá fyrstu stigum, enda segir í 3. mgr. 4. gr. SRFF:

„Aðildarríkin skulu, þegar þau undirbúa og beita löggjöf sinni og stefnu samningi þessum til framkvæmdar og vinna að ákvarðanatöku um málefni fatlaðs fólks, hafa náið samráð við og tryggja virka þátttöku fatlaðs fólks, þ.m.t. fötluð börn, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd.“

¹¹ <https://www.althingi.is/altext/149/s/0195.html>

¹² <https://www.althingi.is/altext/raeda/149/rad20181023T140657.html>

Ekki hefur verið leitað eftir álitum eða óskað eftir samráði við ÖBÍ við gerð stefnu stjórnvalda í almenningssamgöngum.

Tekið er undir með umsögn Sjálfsbjargar Isb. um stefnuna, umsögn #10.

Ekki er boðlegt að stefna í almenningssamgöngum horfi framhjá fötluðu fólki eins og gert er í þessum drögum og stjórnvöld hinsi áfram skyldur sínar.

Ekkert um okkur án okkar!

Með vinsemd og virðingu,

Þuríður Harpa Sigurðardóttir
formaður ÖBÍ